

Nr 360

Av herr Ohlin m. fl., om rättslig prövning av administrativa beslut.

(Lika lydande med motion nr 290 i Första kammaren)

Den administrativa rättsskipningens utformning i vårt land har under det senaste årtiondet varit föremål för en fortgående diskussion. I huvudsak har emellertid alla avgöranden ställts på framtiden med hänsyn till att ett flertal spörsmål av betydelse i sammanhanget befunnit sig under utredning. Sedan nu åtskilliga av dessa undersökningar slutförts och fråga uppkommit om utredningsresultatens förverkligande, finns anledning att taga upp problemet i hela dess vidd.

Bl. a. följande utredningar åsyftas:

1) Utredningen angående kompetensfördelningen mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten (den s. k. Ekbergska utredningen, SOU 1954: 4). I sitt betänkande föreslog justitierådet S. Ekberg lagändringar som skulle medföra en icke obetydlig utvidgning av regeringsrättens kompetens. Remissbehandlingen av betänkandet har sedan länge slutförts. Några åtgärder i enlighet med förslaget har icke ansetts möjliga att genomföra med hänsyn till den stora arbetsbelastning, som redan åvilar regeringsrätten.

2) Utredningen om administrativa frihetsberövanden (SOU 1960: 19). I detta betänkande har ifrågasatts inrättande av särskilda organ vid länsstyrelserna eller av organ av mera fristående natur för behandling i första instans av ärenden om administrativa frihetsberövanden. Denna utredning går icke mera ingående in på förfarandet i högre instans; det förutsattes att hithörande mål skall fullföljas hos regeringsrätten. Remissbehandlingen av betänkandet har avslutats.

3) Utredningen om det allmännas skadeståndsansvar (SOU 1958: 43). Denna utredning gäller bl. a. frågan hur en oriktighet beträffande ett förvaltningsbeslut skall konstateras och vilka ekonomiska konsekvenser en sådan felaktighet skall få för det allmänna. Utredningen förutsätter att bedömningen av dessa frågor — såsom fallet är beträffande övriga skadeståndsfrågor — skall ligga hos allmän domstol. Även såvitt angår denna utredning är remissbehandlingen avslutad.

Härjämte pågår ännu en rad utredningar, som på olika sätt berör frågan om den administrativa rättsskipningens organisation.

Här kan exempelvis nämnas besvärssakkunniga, vilka avser att framlägga förslag om förfarandet även hos sådana organ, som plågar benämnas för-

valtningsdomstolar. Förfarande och organisation hänger självfallet nära samman och påverkar varandra inbördes. Den största arbetsbördan för regeringsrätten utgör för närvarande — näst efter skattemålen — körkorts-målen. Frågan om dessas handläggning är för närvarande under utredning i 1957 års trafiknykterhetskommitté. De i närvarande läge tillgängliga organisatoriska resurserna torde hindra denna kommitté att finna en ändamålsenlig lösning på frågan om körkortsärendenas handläggning i högre instans. Den nya länsförvaltningsutredningen har vidare fått till uppgift att överse länsstyrelsernas organisation, därvid även frågan, huruvida icke ett mera domstolsmässigt förfarande vid handläggningen av vissa ärenden bör eftersträvas, torde komma under bedömande. Det kan här erinras om att man i Finland redan för nu snart tio år sedan införde särskilda länsrätter, anknutna till länsstyrelserna, med vittgående kompetens.

I detta sammanhang kan förtjäna erinras om inrättandet år 1961 av en särskild högsta socialförsäkringsdomstol. Det har med visst fog ifrågasatts, huruvida det är lämpligt att för skilda specialområden tillskapa domstolar med uppgift att döma i sista instans. Med en sådan utveckling föreligger på längre sikt fara att rättsenheten går förlorad, därest ett flertal domstolar av denna typ kommer att vara verksamma jämsides och oberoende av varandra. Med hänsyn till regeringsrättens nuvarande överbelastning var emellertid någon annan lösning icke tänkbar för försäkringsmålens del år 1961.

Av det nu anförda torde framgå, att det knappast är möjligt att genomföra ens partiella reformer av någon betydelse, därest icke de nuvarande formerna för den administrativa rättskipningen i grund reorganiseras. Såsom framhållits i tidigare sammanhang är den gällande organisationen helt otillräcklig. Den för hela riket gemensamma regeringsrätten utgör på många administrativa områden den enda domstolsinstansen. Den har i denna egenskap ålagts att behandla alla förekommande mål, små som stora. Eller med andra ord den har nödgats att tjänstgöra på en gång som instans för överprövning av hundratals löpande rutinbetonade ärenden och som slutlig prejudikatinstans i principiellt viktiga fall med allt vad därmed följer av krav på omsorgsfull och ingående prövning. Behovet av en mellaninstans, hos vilken rutinärendena kunde stanna, har efter hand kommit att framstå som alltmera trängande.

I flera år har dessa problem skjutits åt sidan. Numera torde emellertid en allmän enighet vara på väg om nödvändigheten av organisatoriska reformer på förevarande område. Innan klarhet nåtts om hur organisationen skall vara utformad i sina huvuddrag torde det ej vara möjligt att åstadkomma de förstärkningar av det administrativa rättsskyddet ens på de punkter, beträffande vilka ett allmänt erkänt behov föreligger. En fortsatt utveckling i riktning mot förbättrat rättsskydd på nya områden ter sig ogenomförbar.

Många olika lösningar av de här upptagna frågorna har framkommit i debatten. Tankar har framförts att knyta an till det allmänna domstolsväsendet och inrätta administrativa avdelningar vid hovrätterna. En utbyggnad av länsstyrelserna, så att vid dessa inrättas administrativa domstolar länsvis, har ifrågasatts. En utvidgning av kammarrätten av sådant slag, att denna skulle bli en central instans under regeringsrätten för avgörande av rutinbetonade besvärssärenden, har också diskuterats. Åtskilliga andra lösningar kan tänkas.

En ingående utredning över hela fältet är uppenbarligen angelägen. Då en sådan undersökning av naturliga skäl — med häsyn till frågans stora vikt och invecklade beskaffenhet — måste bli av ganska tidsödande slag, bör den igångsättas snarast möjligt. Saken har redan uppskjutits alltför länge.

Gången torde lämpligen kunna bli att riksdagen — sedan en utredning verkställts — får taga ställning till frågan om vilken principiell lösning som bör väljas. Sedan så skett, torde det icke bereda alltför stora svårigheter att inordna de olika delreformer, som kan behövas, inom den sålunda fastlagda ramen.

Givetvis blir det av stor betydelse med vilka direktiv och under vilka förutsättningar en sådan allmän principiell utredning kommer att arbeta. Från den ståndpunkt, vi vid ett flertal tillfällen intagit, måste vi påyrka att målsättningen för utredningsarbetet blir att skapa organisatoriska möjligheter att realisera önskemålet om att i princip alla administrativa avgöranden skall kunna underkastas rättslig prövning. Vidare måste sådana organisationsformer eftersträvas, att denna rättsliga prövning kan åstadkommas på ett praktiskt och enkelt sätt, som ej vållar omgång men samtidigt skapar erforderlig rättslig trygghet för den enskilde medborgaren.

Under återopande av det anförda får vi hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t, efter företagen utredning, ville förelägga riksdagen en principplan för den administrativa rättskipningens allmänna organisation så utformad att en allmän rättslig prövning av administrativa beslut blir möjlig.

Stockholm i januari 1962

Bertil Ohlin

Wald. Svensson

O. Malmberg

Sven Wedén

Henning Gustafsson

i Skellefteå